

**Tiistai 19.5, Sessio B.
10.30 - 11.30**

Potilaan oikeudet ja tietojenkäsittely

**Synnöve Amberla, lakimies,
Sairaalaliitto**

ESITYS LAIKSI POTILAAN ASEMASTA JA OIKEUDESTA

VALMISTELUVAIHEET

Hallituksen esitys laiksi potilaan asemasta ja oikeudesta annettiin eduskunnalle loppuvuodesta viime vuonna.

MITEN TÄHÄN ON TULTU?

Asian valmistelu on ollut enemmän tai vähemmän vireillä koko 80-luvun ja osin 90-lukuakin. Alkusysäys asialle saatiin, kun eduskunta 23. syyskuuta 1980 lausui toivomuksen, että hallitus selvittäisi kiireesti tarpeen ja mahdollisuuden saattaa voimaan lakisääteinen järjestelmä terveyden- ja sairaanhoidon alalla henkilöitä kohtaavien hoitovahinkojen ja -virheiden varalta ja että hallitus samalla tutkisi, miten potilaan oikeusturvaa koskevaa lainsäädäntöä olisi kehitettävä. Sosiaali- ja terveysministeriön 21. päivänä elokuuta 1980 asettaman terveydenhuollon oikeussuojatoimikunnan ykkösmietinnön (Komiteamietintö 1982: 29) pohjalta valmisteltu potilasvahinkolaki tuli voimaan 1. päivänä toukokuuta 1987. Sama toimikunta ehdotti kakkosmietinnössään (Komiteamietintö 1982: 65) potilaan oikeuksia koskevan lain säätämistä. Komitea valmisteli myös potilaan oikeuksia koskevan lakiluonnoksen.

Varsinaisia potilaan oikeuksia ei voimassa olevassa lainsäädännössämme ole erikseen määritelty. Potilaan itsemääräämisoikeuden on katsottu perustuvan perustuslakimme hallitusmuodon 6 pykälään, jonka mukaan jokainen Suomen kansalainen on turvattu hengen, kunnian, henkilökohtaisen vapauden ja omaisuuden puolesta. Hengen ja henkilökohtaisen vapauden suojasta on johdettu yksilön oikeus pääsääntöisesti määrätä esimerkiksi siitä, annetaanko hänelle lääketieteellistä tai muuta hoitoa vai ei. Henkilökohtaisen vapauden on tulkittu käsittävän myös ruumiillisen koskemattomuuden eli määrätä omasta ruumiistaan.

Eduskunnalle annettu lakiesitys on ainutlaatuinen maailmassa. Se ei voimaan tullessaan ehdotetussa muodossa varsinaisesti tuo tullessaan mitään uutta. Laki selkiinnyttäisi kuitenkin vallitsevaa käytäntöä olennaisesti potilaan oikeuksien toteuttamiseksi.

POTILAAN OIKEUDET

Oikeus hyvään hoitoon

Lakiesityksen toisessa luvussa säädelään potilaan oikeudesta hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun, hoitoon pääsystä, tiedonsaantioikeudesta, itsemääräämisoikeudesta, alaikäisen potilaan oikeuksista, oikeudesta kiireelliseen hoitoon ja tiedonsaantioikeudesta ja toimivallasta.

Potilaalle säädetään oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon, mutta hoidon saanti sidotaan teholtaan niihin voimavaroihin, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä.

Todellisen hoidon tarpeessa olevalle henkilölle on aina annettava lääkärin apua ja hoitoa kansalaisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta.

Jos henkilölle ei voida ei-kiireellisessä tapauksessa antaa terveydenhuollon ammattihenkilöstön tarpeelliseksi katsomaa hoitoa heti, hänet on terveydentilasta riippuen joko ohjattava odottamaan hoitoon pääsyä tai ohjattava taikka toimitettava hoitoon muualle, jossa hoito voidaan antaa. Jos hän joutuu odottamaan hoitoon pääsyä, hänelle on ilmoitettava viivytyksen syy ja sen arvioitu kesto. Lain valmistelijoiden taholta on kerrottu, ettei kyseinen pykälä synnytä henkilölle subjektiivista oikeutta hoitoon.

Tiedonsaantioikeus

Potilaan tiedonsaantioikeudesta on säädetty voimassa olevassa lainsäädännössä henkilörekisterilaissa ja asiakirjojen julkisuudesta annetussa laissa. Lakiehdotuksen mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Vastoin potilaan omaa tahtoa selvitystä ei tule kuitenkaan antaa eikä myöskään silloin, jos selvityksen antamisesta aiheutuisi vakavaa vaaraa potilaan hengelle tai terveydelle. Lakiesityksen sisältö on samanperusteinen kuin määräykset luovuttaa potilaalle häntä koskevia sairauskertomustietoja.

Lakiesityksen rationa on potilaan oman mielipiteen selvittäminen ja huomioon ottaminen kaikissa hoitoon liittyvissä eri tilanteissa. Potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy hoidosta tai hoitotoimenpiteistä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla. Tapauksessa, että täysi-ikäinen potilas ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn vuoksi pysty päättämään hoidostaan on ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuultava joko potilaan laillista edustajaa taikka lähiomaista tai muuta hänelle läheistä henkilöä sen seikan selvittämiseksi, millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa. Jos mainittua selvitystä ei ole mahdollisuutta saada on potilasta hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena. Tällä tarkoitetaan lääkärin suorittamaa lääketieteellistä arviota.

Potilaan tahdosta riippumatta annettavasta hoidosta annetut säännökset pysyvät edelleen voimassa. Tahdosta riippumattomasta hoidosta säädetään mielenterveyslaissa, päihdehuoltolaissa, tartuntatautilaissa ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa.

Alaikäisen potilaan asema

Erittäin suuria ongelmia käytännössä on aiheuttanut alaikäisen potilaan mielipiteen huomioon ottaminen ja hänen tahtonsa kunnioittaminen etenkin jos alaikäisen tahto on ristiriidassa hänen huoltajansa tahdon kanssa. Lakiesityksessä alaikäinen potilas asetetaan aivan samaan asemaan täysi-ikäisen potilaan kanssa. Alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä olisi hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Vain tapauksessa, että alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on tällöin hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan kanssa. Minkäänlaisiin ikämääreisiin ei lakiesityksessä ole otettu kantaa. Alaikäisen kehitystaso on tapauskohtaisesti selvitettävä. Jo tässä vaiheessa on herättänyt paljon keskustelua lakiesityksen säännös alaikäisen potilaan oikeudesta kieltää terveydentilansa ja hoitoansa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalle. Tässäkin kohdin ainoa kriteeri on, että alaikäinen ikänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan.

Lakiin on otettu myös säännös, että alaikäisen potilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei ole oikeutta kieltää potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa. Kyseistä periaatetta on jo nyt noudatettu. Vanhemmat eivät ole voineet kieltää esimerkiksi uskonnollisen vakaumuksen perusteella alaikäiselle suoritettavaa verenvaihtoa, jos toimenpide on välttämätön alaikäisen hengen ja terveyden pelastamiseksi. Säännöksen erittäin tärkeänä tehtävänä on kuitenkin estää ne ikävät kuolemaan johtaneet tapaukset, joissa vanhemmat ovat luopuneet alaikäisen hoidolle tarpeellisesta lääkityksestä ja valinneet vaihtoehdoisen ei-lääketieteellisen hoitovaihtoehdon.

Kiireellinen hoito

Pykälässä 8 säädetään kiireellisestä hoidosta. Potilaalle on annettava hänen henkeään tai terveyttään uhkaavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen hoito, vaikka potilaan tahdosta ei tajuttomuuden tai muun syyn vuoksi voi saada selvitystä. Jos potilas on aikaisemmin vakaasti ja pätevästi ilmaissut hoitoa koskevan tahtonsa, potilaalle ei kuitenkaan saa antaa sellaista hoitoa, joka on vastoin hänen tahtoaan.

"Hoitotestamentti"

Käytössä olevat hoitotestamentit perustuvat mainitun pykälän viimeisessä lauseessa esitettyyn. Pykälän soveltaminen käytännössä tulee aiheuttamaan ongelmia. Ainakin eettisiä ongelmia aiheuttaa potilaan vakaan tahdon varmasti tietäminen. Miten useita, jopa kymmeniä vuosia sitten tehdyn hoitotestamentin määräys voidaan pitää potilaan vakaana tahtona, jos asiaa ei voida hoitoratkaisutilanteessa selvittää. Miten esimerkiksi suhtautua omaisten antamaan informaatioon, koska omaisten etu ei aina välttämättä ole sama kuin potilaan.

MUISTUTUS JA POTILASASIAMIES

Lakiesityksen kolmannessa luvussa säädetään potilaan oikeudesta tehdä muistutus, jos hän on hoitoonsa tai kohteluunsa tyytymätön. Pykälän tarkoituksena on ohjata tyytymättömyyden ilmaisut ensisijaisesti siihen terveydenhuollon toimintayksikköön, missä hoitoa on annettu. Muistutus säädetään tehtäväksi terveydenhuollon toimintayksikössä terveydenhuollosta vastaavalle johtajalle. Ratkaisu on annettava kohtuullisessa ajassa. Muistutuksen tekeminen asianomaiselle hoitoyksikölle ei kuitenkaan rajoita potilaan oikeutta kannella hoidostaan tai hoitoon liittyvästä kohtelustaan terveyden- tai sairaanhoitoa valvoville viranomaisille, joita ovat mm. oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ja lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot.

Potilasasiamiehen nimeäminen tehdään pakolliseksi, mikä virka voi olla yhteinen kahdelle tai useammalle toimintayksikölle.

Lakiesityksessä potilasasiamiehen tehtäväksi säädetty ovat sen sisältöisiä, että niiden pitäisi kuulua jokaisen terveydenhuollon koulutuksen saaneen ammattitaitoon. Vaikkakin potilasasiamiehen viran perustamista voidaan pitää useissa tapauksissa perusteltuna ja tarpeellisenä edellyttäisi potilasasiamiesjärjestelmän kehittäminen kuitenkin potilaan oikeuksien toteutumisen kannalta laajempaa arviointia esimerkiksi potilasasiamiehen riippumattomuudesta, hänen koulutuksestaan ja ammattitaidostaan. Potilaan intressit sekä potilasasiamiehen työnantajan intressit saattavat useissa tapauksissa olla ristiriitaiset keskenään.

Potilasasiamiehen tehtäväksi on säädetty neuvoa potilaita tämän lain soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä, avustaa potilasta muistutusta koskevissa asioissa, tiedottaa potilaan oikeuksista ja toimia muutoinkin potilaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

POTILASASIAKIRJAT

Esityksen neljännessä luvussa säädetään potilasasiakirjojen laatimisesta ja säilyttämisestä sekä potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta.

Tällä hetkellä ei ole säännöksiä siitä, kuka antaa määräykset ja ohjeet terveydenhuollon vaatimista potilasasiakirjoista, koska entisen lääkintöhallituksen tehtävät eivät entisenlaisena siirtyneet yhdistyneelle uudelle virastolle. Lakiesityksessä määräysvalta on annettu sosiaali- ja terveysministeriölle.

Lakiesityksen 13 pykälässä säädetään potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen luovuttamisesta sivullisille. Sivullisella säännöksen mukaan tarkoitetaan muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Tietojen luovutukseen tarvitaan potilaan kirjallinen suostumus.

Laissa säädetään potilaan kirjallisen suostumuksen edellytyksestä seuraavat poikkeukset: 1. potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja saadaan antaa tuomioistuimelle, muulle viranomaiselle tai yhteisölle, jolla on tiedonsaantiin laissa säädetty oikeus, 2. potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi tarpeellisia tietoja toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle potilaan suullisen suostumuksen tai asiayhteydestä muuten ilmenevän suostumuksen mukaisesti (tällä tarkoitettaneen lähinnä potilaan jatkohoitotilanteita), 3. tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi hoidettavana olevan potilaan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen tieto potilaan henkilöstä ja hänen terveydentilastaan, jollei ole syytä olettaa, että potilas kieltäisi näin menettelemästä. Tämä kohta on herättänyt hyvin suurta kritiikkiä lähinnä siitä syystä, miten tiedon luovuttanut voi jälkikäteen näyttää toteen väittämänsä, ettei potilas kieltäisi tietojen luovuttamista etenkin tapauksissa, että potilas ei ole hänelle entuudestaan tuttu.

LOPPUARVIOINTI

Lakiesitys odottaa tällä hetkellä eduskunnassa valiokuntakäsittelyä, jossa kuullaan vielä asiantuntijoita. On mahdotonta arvioida, milloin laki tulee ulos eduskunnasta.

Terveydenhuoltohenkilöstön olisi kuitenkin syytä jo nyt menetellä lakiesityksen periaatteitten mukaisesti, koska näin toteutettaisiin jo nyt mm. perustuslaissa ja tietosuojalainsäädännössä säädettyä sekä oikeuskäytännön ja kansainvälisten sopimusten luomaa oikeutta potilaan eduksi.

Laki

potilaan asemasta ja oikeuksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §

Sovellettamisala

Potilaan asemaan ja oikeuksiin terveyden- ja sairaanhoitoa järjestettäessä sovelletaan tätä lakia, jollei muussa laissa toisin säädetä.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *potilaalla* terveyden- ja sairaanhoitopalveluja käyttävää tai muuten niiden kohteena olevaa henkilöä;

2) *terveyden- ja sairaanhoidolla* potilaan terveydentilan määrittämiseksi taikka hänen terveytensä palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, joita suorittavat terveydenhuollon ammattihenkilöt tai joita suoritetaan terveydenhuollon toimintayksikössä;

3) *terveydenhuollon ammattihenkilöllä* henkilöä, joka harjoittaa toimintaansa lakiin perustuvan oikeuden nojalla tai joka on lain nojalla sosiaali- ja terveyshallituksessa rekisteröity;

4) *terveydenhuollon toimintayksiköllä* kansanterveyslaissa (66/72) tarkoitettua terveyskeskusta, erikoissairaanhoitolaissa (1062/89) tarkoitettua sairaalaa ja siitä erillään olevaa sairaanhoidon toimintayksikköä, Helsingin yliopistollisesta keskussairaalasta annetussa laissa (1064/89) tarkoitettuja toimintayksiköitä, yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/90) tarkoitettua terveydenhuollon palveluja tuottavaa yksikköä, valtion mielisairaaloista annetussa laissa (1292/87) tarkoitettuja valtion mielisairaaloita, terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/87) tarkoitettuja sairaanhoitolaitoksia ja vankeinhoitolaitoksesta annetussa asetuksessa (134/86) tarkoitettua vankimielisairaalaa ja psykiatrista osastoa sekä muita laitossairaaloita, sairastosastoja ja vankiloiden poliklinikoita; sekä

5) *potilasasiakirjoilla* potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadit-

tuja tai saapuneita asiakirjoja taikka teknisiä tallenteita, jotka sisältävät hänen terveydentilansa koskevia tai muita henkilökohtaisia tietoja.

2 luku

Potilaan oikeudet

3 §

Oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun

Jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Suomessa tilapäisesti oleskelevien henkilöiden oikeudesta hoitoon on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tai valtioiden välillä vastavuoroisesti sovitaan. Kunnan ja valtion velvollisuudesta järjestää terveydenhuollon palveluja on lisäksi voimassa, mitä kansanterveyslaissa, erikoissairaanhoitolaissa, Helsingin yliopistollisesta keskussairaalasta annetussa laissa, tartuntatautilaissa (583/86), mielenterveyslaissa (1116/90), vankeinhoitolaitoksesta annetussa asetuksessa sekä terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/87) säädetään.

Potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa on mahdollisuuksien mukaan otettava hänen hoidossaan ja kohtelussaan huomioon.

4 §

Pääsy hoitoon

Jos henkilölle ei voida heti antaa terveydenhuollon ammattihenkilön tarpeelliseksi katsomaa hoitoa, hänet on terveydentilasta riippuen

joko ohjattava odottamaan hoitoon pääsyä tai ohjattava taikka toimitettava hoitoon muualle, jossa hoitoa voidaan antaa. Jos hän joutuu odottamaan hoitoon pääsyä, hänelle on ilmoitettava viivytyksen syy ja sen arvioitu kesto.

Kiireellisen hoidon tarpeessa olevalle henkilölle annettavasta lääkäriinavusta ja hoitoon ottamisesta on voimassa, mitä niistä kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa, erikoissairaanhoidonlain 30 §:n 2 momentissa, Helsingin yliopistollisesta keskussairaalarasta annetun lain 8 §:n 3 momentissa, lääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain (562/78) 9 §:n 4 kohdassa ja hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain (563/78) 9 §:n 3 kohdassa säädetään.

5 §

Potilaan tiedonsaantioikeus

Potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Selvitystä ei kuitenkaan tule antaa vastoin potilaan tahtoa tai silloin, kun on ilmeistä, että selvityksen antamisesta aiheutuisi vakavaa vaaraa potilaan hengelle tai terveydelle.

Terveydenhuollon ammattihenkilön on annettava selvitys siten, että potilas riittävästi ymmärtää sen sisällön. Jos terveydenhuollon ammattihenkilö ei osaa potilaan käyttämää kieltä taikka potilas ei aisti- tai puhevian vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta.

Potilaan oikeudesta tarkastaa häntä itseään koskevat potilasasiakirjoissa olevat tiedot on voimassa, mitä siitä henkilörekisterilaissa (471/87) ja -asetuksessa (476/87) säädetään.

6 §

Potilaan itsemääräämisoikeus

Potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy tietyistä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.

Jos täysi-ikäinen potilas ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn

vuoksi pysty päättämään hoidostaan, potilaan laillista edustajaa taikka lähiomaista tai muuta läheistä on ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuultava sen selvittämiseksi, millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa. Jos tästä ei saada selvitystä, potilasta on hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena.

Potilaan tahdosta riippumatta annettavasta hoidosta on voimassa, mitä siitä mielenterveyslaissa, päihdehuoltolaissa (41/86), tartuntatautilaissa ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/77) säädetään.

7 §

Alaikäisen potilaan asema

Alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan.

Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.

8 §

Kiireellinen hoito

Potilaalle on annettava hänen henkeään tai terveyttään uhkaavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen hoito, vaikka potilaan tahdosta ei tajuttomuuden tai muun syyn vuoksi voi saada selvitystä. Jos potilas on aikaisemmin vakaasti ja pätevästi ilmaissut hoitoa koskevan tahtonsa, potilaalle ei kuitenkaan saa antaa sellaista hoitoa, joka on vastoin hänen tahtoaan.

9 §

Tiedonsaantioikeus ja toimivalta

Potilaan laillisella edustajalla taikka lähiomaisella tai muulla läheisellä on 6 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa oikeus saada kuulemista varten tarpeelliset tiedot potilaan terveydentilasta.

Jos alaikäinen potilas ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan, hänellä on oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoonsa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen.

Edellä 5 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu selvitys on 7 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa annettava alaikäisen potilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Alaikäisen potilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei ole oikeutta kieltää potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa.

3 luku

Muistutus ja potilasasiamies

10 §

Muistutus

Terveyden- ja sairaanhoitoonsa tai siihen liittyvään kohteluunsa tyytymättömällä potilaalla on oikeus tehdä muistutus terveydenhuollon toimintayksikössä terveydenhuollosta vastaavalle johtajalle. Muistutukseen on annettava ratkaisu kohtuullisessa ajassa sen tekemisestä.

Muistutuksen tekeminen ei rajoita potilaan oikeutta kannella hoidostaan tai hoitoon liittyvästä kohtelustaan terveyden- tai sairaanhoitoa valvoville viranomaisille.

Jos muistutusta käsiteltäessä ilmenee, että potilaan hoidosta tai kohtelusta saattaa seurata potilasvahinkolaissa (585/86) tarkoitettu vastuu potilasvahingosta, vahingonkorvauslaissa (412/74) tarkoitettu vahingonkorvausvastuu, syytteen nostaminen, terveydenhuollon ammatinharjoittamislainsäädännössä tarkoitettu ammatinharjoittamisoikeuksien poistaminen, rajoittaminen tai kurinpitomenettely taikka muussa laissa säädetty kurinpitomenettely, on potilasta neuvottava, miten asia voidaan panna vireille toimivaltaisessa viranomaisessa tai toimielimessä.

11 §

Potilasasiamies

Terveydenhuollon toimintayksikölle on nimettävä potilasasiamies. Kahdella tai useammalla toimintayksiköllä voi myös olla yhteinen potilasasiamies.

Potilasasiamiehen tehtävänä on:

1) neuvoa potilaita tämän lain soveltamiseen liittyvissä asioissa;

2) avustaa potilasta 10 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa;

3) tiedottaa potilaan oikeuksista; sekä

4) toimia muutenkin potilaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

4 luku

Potilasasiakirjat

12 §

Potilasasiakirjojen laatiminen ja säilyttäminen

Terveydenhuollon ammattihenkilön ja kun-kin terveydenhuollon toimintayksikön on laadittava ja säilytettävä potilasasiakirjat siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmin määrää.

13 §

Potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapito

Potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassapidettäviä.

Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Sivullisella tarkoitetaan tässä laissa muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeen.

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, saadaan antaa:

1) potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja tuomioistuimelle, muulle viranomaiselle tai yhteisölle, joilla on tiedon saantiin laissa säädetty oikeus;

2) potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi tarpeellisia tietoja toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle potilaan suullisen suostumuksen tai asiayhteydestä muuten ilmenevän suostumuksen mukaisesti; sekä

3) tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi hoidettavana olevan potilaan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen tieto potilaan henkilöstä ja hänen terveydentilastaan, jollei ole syytä olettaa, että potilas kieltäisi näin menettelemästä.

Potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen luovuttamisesta tieteelliseen tutkimukseen on voi-

massa, mitä siitä yleisten asiakirjain julkisuudesta annetussa laissa (83/51), terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa (556/89) sekä henkilörekisterilaissa ja -asetuksessa säädetään.

5 luku

Erinäisiä säännöksiä

14 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Joka rikkoo 13 §:n 2 momentissa säädettyä salassapitovelvollisuutta, on tuomittava, jollei siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.

15 §

Muutoksenhaku

Päätökseen, jolla 10 §:n 1 momentissa tar-

koitettu muistutus on ratkaistu, ei saa hakea muutosta valittamalla.

16 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

17 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan:

1) 1 päivänä joulukuuta 1989 annetun erikoissairaanhoidonlain 33 §:n 4 momentti;

2) 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain 18 §; sekä

3) yksityisestä terveydenhuollosta 9 päivänä helmikuuta 1990 annetun lain 11 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 17 päivänä tammikuuta 1991 annetulla lailla (79/91).

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 8 päivänä marraskuuta 1991

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Eeva Kuuskoski*